

Grzegorz Trela
IFiS AP Kraków

Logika i filozofia. Uwagi o wzajemnych relacjach

Związki logiki z filozofią są bliskie, współistnieją niemal od zarania Cywilizacji Śródziemnomorskiej. Problematyka filozoficzna stymuluje dociekania logiczne, badania logiczne inspirują rozważania filozoficzne. Ich relacje wzajemne są, by tak rzec, wielopłaszczyznowe i wielopiętrowe jednocześnie.

Historycznie biorąc, logika (jak każda dyscyplina wiedzy) bierze swój początek z filozofii. Jednak w żadnym stopniu, nie można twierdzić, że logika jest podrzędna zakresowo względem filozofii. Nie można tak twierdzić współcześnie, nie można także obronić tego rodzaju tezy w porządku historycznym.

Odmienne przedstawiać się będą relacje między logiką i filozofią rozpisane na planie rozmaitych nurtów i tradycji pojmowania tak filozofii, jak i logiki. Zakresy znaczeniowe terminów 'filozofia', 'logika' zmieniały się historycznie, i tym samym zmieniały się relacje zachodzące między nimi. Związki te różnie wypadać będą także w perspektywie opisu i oceny oraz ich historycznych, metafizycznych i metalogicznych modalnościach.

Dalsze relatywizacje pojawiają się wraz z akceptacją / odrzuceniem rozmaitych dystynkcji pojęciowych kształtujących tak filozofię i jej rodzaje, jak i logikę i jej rodzaje – więcej, nierzadko stanowią one sedno aktywności badawczej filozofów i logików reprezentujących odmienne tradycje.

Już na poziomie trywialnych, podręcznikowych rozważań celowym jest odnotowanie, że co innego denotować będą rozwinięcia nazw 'logika', 'filozofia' np.: 'logika tradycyjna', 'logika współczesna', 'logika filozoficzna' czy przykładowo 'logika matematyczna'. Podobnie odmiennie denotują rozwinięcia terminu 'filozofia' - 'analityczna', 'fenomenologia', 'hermeneutyka' czy 'postmodernizm'.

Logika posiada ściśle związki tak z epistemologią, jak i ontologią – przy czym siła tych związków płynie często z odmiennych presupozycji.

Każde z rozwinięć powyższych (przykładowych) relatywizacji owocować może odmienną prezentacją tytułowych relacji. Każde z tych rozwinięć będzie w jakimś stopniu zasadne, każde z nich pozostawać będzie w *jakimś* związku z innymi odpowiedziami.

W takiej sytuacji trudno oczekiwać spójnej, wszechstronnej i satysfakcjonującej wszystkich prezentacji interesującej nas relacji.

Powyższe zdanie nie jest deklaracją rezygnacji, lecz próbą uzmysłowienia rysujących się trudności. W naszej prezentacji starać się będziemy, uwzględniając możliwie wiele z zasygnalizowanych trudności, przedstawić nie tylko możliwość i zasadność rozmaitych ujęć wzajemnych związków logiki i filozofii, ale także ukazać leżące u ich podstaw rozstrzygnięcia teoretyczne. Tym samym zaś, dokonamy próby wartościowania odmiennych tradycji w zakresie interesującego nas zagadnienia.

Tak zarysowane zamierzenie nie obędzie się bez odnotowania możliwych, jakoś arbitralnych, rozstrzygnięć metateoretycznych, rzutujących na sposoby pojmowania tytułowej relacji.

Jako punkt wyjścia naszych rozważań obieramy *hipotetyczną* odrębność zakresów logiki i filozofii - rozpatrując symetryczną relację z odmiennym rozłożeniem akcentów.

(1) Relacja między logiką a filozofią - z akcentem na logikę - ma trzy aspekty:

- (a) logika **wobec** filozofii – aspekt stosunku logiki do pozostałych nauk filozoficznych;
- (b) logika **w** filozofii – aspekt roli logiki w filozofii (krytyka rozumowań filozoficznych);
- (c) trzecim aspektem stosunku logika - filozofia jest **logika filozofii**, która traktuje o filozofii samej – o sposobie zorganizowania i powiązania jej składowych i czynników.

(2) Relacja filozofii i logiki - z akcentem na filozofię - jest analogiczna i także ma trzy aspekty.

- (a) Filozofia **wobec** logiki opisuje m.in. zmiany w poszczególnych dyscyplinach filozoficznych w zetknięciu z logiką;
- (b) Filozofia **w** logice zawiera krytykę logiki traktując m.in. o filozoficznych uwikłaniach teorii logicznych;

(c) **Filozofia logiki** wiąże się z filozofią w logice koncentrując się na określeniu statusu, przedmiotu i źródła logiki.

Rezultatem tak zarysowanego planu badań jest określenie warunków jakie powinna spełniać *filozofia logiczna* – czyli filozofia domknięta dedukcyjnie i zorganizowana w teorii w znaczeniu logicznym.